

BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur

Nr. 70 2025 • Årgang 41 • ISSN online 2446-0648 • www.buks.dk

Ann-Hege Lorvik Waterhouse og Trude Iversen

Randsonekorrespondanser

– en a-r-t-ografisk undersøgelse av barns materielle spor i utforsking av tre tekstile invitasjoner i randsonen mellom hav og skog

Resumé

Artikkelen bygger på erfaringer fra et relasjonelt økokunstprosjekt gjennomført i samskaping med barn (3-5 år) og personalet fra en barnehage på en strand ved Oslofjorden. Stedet er et av barnehagens faste tursteder. Så hva skjer når det plutselig en dag dukker opp ett 20 meter langt skinkelerret¹ på stranda som en estetisk og materiell gåte? En annen dag dukker det opp en rekke med små hauger av skinkelerret og tau, som perler på en snor. Og hva mer skjer den tredje dagen hvor lyse, transparente tekstiler beveger seg vaiende i vinden mellom trærne i skogkanten?

Vi inviterer barn til samhandling og samskaping med tre tekstile invitasjoner som innbyr til utforsking, lek, skapende prosesser og mulige øko-relasjonelle (på)koblinger. Med interesse for materialer og materialvirkninger, steder og steders potensialer, samt barns utforskende og samskapende handlinger stiller vi følgende spørsmål: *Hva oppstår av materielle spor i barns handlinger med tekstiler på en strand, og hva produserer vi gjennom materielle og skapende korrespondanser med sporene?*

Posisjonert som a-r-t-ografer undersøker vi de materielle sporene som står igjen etter barnas og personalets handlinger. Gjennom egne materielle utforskinger korresponderer vi med barnas spor som undersøkes, analyseres og drøftes visuelt, materielt og tekstlig. Undersøkelsen er forankret i posthumane perspektiver, ny-materielle teorier, antropologi og a-r-t-ografi.

Nøkkelord: korrespondanse; aesthetic-affective openness; naturkulturelle relasjoner; a-r-t-ografi; økokunst; materiell resonans

The truth is that in a more-than-human world, nothing exists in isolation. Humans may share this world with non-humans, but by the same token, stones share it with non-stones, trees with non-trees and mountains with non-mountains (Ingold, 2021, s. 6-7).

Innledning

Gjennom denne multimodale teksten, som vever fotografier og tekst sammen, folder vi (a-r-t-ografene) ut et relasjonelt økokunstprosjekt som har utspilt seg i strandsonen, en randsone mellom skog og sjø. Et sted hvor ulike naturelementer virker med kropper, materialer, vær og årstider. Et sted for materielle invitasjoner, gåter og (ut)forskinger, for opplevelse, handling, tenkning, korrespondanse og materiell resonans. Ifølge Ingold (2013) er det gåtene som gir materialer stemme og det er opp til oss mennesker å lytte, og «... *from the clues it offers, to*

discover what is speaking» (Ingold: 31). Det samme kan vi si om barns materielle spor. Hva forteller de? Og hvordan lytter vi til barns stemmer?

Som forskere, barnehagelærerutdannere og kunstnere er vi opptatt av barns visuelle og materielle uttrykk. Barns materielle spor kan betraktes som estetiske og materielle ytringer. Ifølge FNs barnekonvensjon omfatter barns rett til ytringsfrihet også ytringer i kunstnerisk form (FN, 2006, artikkel 13). Gjennom å invitere til materialutforskning legger vi til rette for at barn kan ytre seg i kunstnerisk form gjennom tilgang til materialer, mulighet for å utvikle kunnskap om materialer og ulike uttrykksformer gjennom lek og kroppslige handlinger. Utforskning og lek som også involverer stedet, stedsspesifikke materialer og fenomener.

Barns materielle uttrykk i tredimensjonal form er i forskningssammenheng, og i det praktiske barnehagelivet, ikke viet like mye oppmerksomhet som barns tegninger og tegneutvikling (Carlsen, 2015; 2021; Fredriksen, 2011; Trageton, 1995; Waterhouse, 2021a; 2021b). Vår erfaring er at barns lek, handlinger og samtaler også er viet større oppmerksomhet enn sporene som står igjen som vitner, fortellinger og fragmenter fra handling, lek og utforskning. Barns materielle spor kan forstås som ytringer og gåter som forteller noe om vi bare lytter, ser og undersøker. Når vi i vår undersøkelse vender blikket mot de materielle sporene etter barns lek og utforskning er det også med en oppmerksomhet mot barns tredimensjonale formuttrykk. Denne perspektivforskyvningen må forstås i lys av en ontologisk vending (Pickering, 2017) med posthumane perspektiver hvor det menneskelige subjekt ikke står over naturen i en hierarkisk forståelse av verden, men må ses mer likeverdig. Dette perspektivet forskyver også den hierarkiske posisjoneringen av voksen over barn. Ved å vende oppmerksomheten bort fra barns handlinger og verbale ytringer, og over på de materielle sporene, kan vi gjennom denne undersøkelsen bidra til utvidet forståelse og kunnskap om barns *gjøren* i verden.

Randsonekorrespondanser

Vi konstruerer begrepet randsonekorrespondanser som et konsept (Deleuze & Guattari, 1987) å tenke med. Konseptet er satt sammen av ordene *rand*, *sone* og *korrespondanse*. Et konsept kan forstås som en tenkemaskin og ifølge Deleuze og Guattari (1994) er konsepter bevegelige broer. De er skapende tenkemaskiner konstruert for å tenke bortenfor erfaringen og muliggjør en tenkning om det som ennå ikke er kjent, det-ennå-ikke-sette (Johansson, 2019; Waterhouse, 2021). Konsepter er mangfoldige og transformerende, noe som beveger tenkningen. Å skape konsepter er en «*‘open-ended’ exercise, such that philosophy creates concepts that are accessible and useful to artists and scientists as to philosophers*» (Stagoll, 2010: 54). Så hva kan det sammensatte konseptet randsonekorrespondanse bidra med i tenkning og forskning om og med barns materielle handlinger? Hvordan gjør vi, a-r-t-ografene randsonekorrespondanser med barn, sted og materialer? Og hvordan virker begrepet randsone som metafor i tenkning og handling? Dette er noen av spørsmålene som driver vår undersøkelse og som kan sammenfattes i følgende forskningsspørsmål: *Hva oppstår av materielle spor i barns handlinger med tekstiler på en strand, og hva produserer vi gjennom materielle og skapende korrespondanser med sporene?*

Vår interesse for materialer, materialitet og steder kobles sammen med vår interesse for barns handlinger i verden. Vi er opptatt av hvordan barn *gjør* sin(e) verden(er) med materialer og steder i det Donna Haraway (2016) omtaler som *worlding, making with* og *sympoiesis*. Når barn utforsker, leker og korresponderer med materialer skaper de sine verdener gjennom kroppslige og sanselige handlinger med skinkelerret gjennom hud, hender, opp-

levelsen av det kalde vannet, sand, greiner, tunge steiner og lyden av ospeblader i vinden. Kunnskaper produseres gjennom oppdagelser og materialer som transformeres i det nye estetiske uttrykk oppstår. Slike prosesser muliggjør relasjonelle koblinger i og med verden. I vår undersøkelse blir *korrespondanse* viktig som skapende, relasjonell og kunnskapende prosess i randsonen hvor det kunstneriske, det forskende og det pedagogiske bølger og bryter i hverandre. Randsonen virker som et topologisk fenomen i landskapet og som metafor for vår tenkning. Som a-r-t-ografer beveger vi oss med ulike landskaper, geografisk, faglig og (ut) forskningsmessig.

Teoretisk bygger vi på tekster av filosofene Gilles Deleuze og Felix Guattari, antropologen Tim Ingold, biolog og feministisk teoretiker Donna Haraway, fysiker Karen Barad, sosiologen Hartmut Rosa og den politiske teoretikeren og filosofen Jane Bennett. Dette er tekster hvor de fleste kan betegnes som nymaterielle teorier. Det som kobler dem sammen er at de tillater *matter to matter*, en tenkning om det materielle som vitalt, virksomt, aktivt, agentisk, performativt, bevegelig og i flyt (Barad, 2007; Bennett, 2010; Deleuze & Guattari, 1987; Ingold, 2011). Nymaterielle teorier folder seg inn i posthumane perspektiver (Bennett, 2010; Haraway, 2016) med et de-sentrert menneskelig subjekt og flater ut hierarkiske systemer hvor materie betraktes som «... passive stuff, as raw, brute or inert» (Bennett, 2010: vii).

Undersøkelsen kan beskrives som kunstbasert forskning (Barone & Eisner, 2012) og a-r-t-ografi kobler sammen skapende praksis og performativ pedagogikk (Irwin, 2013). «Å forske med kunsten er et felt som utfordrer forskningens verbalspråklige dominans, og som peker på andre alternativer for erkjennelse, opplevelse, transformasjon, læring, kunnskapsproduksjon, forståelse og forskningsformidling» (Østern, 2017, s. 7). Ifølge Irwin (2013) kan a-r-t-ografi bidra til å tenke pedagogikk forskjellig, «... pedagogy is no longer about what is already known but instead creates the conditions for the unknown and to think as an experiment thereby complicating our conversations» (Irwin, 2013: 198). Kunst og kultur har en tydelig plass i den norske barnehagen (Udir, 2017) og undersøkelsen vil bidra med ny kunnskap om barns materielle handlinger samt metoder/metodologi for å undersøke barns estetiske uttrykk gjennom kunstbasert forskning.

Teoretiske og begreplige koblinger

Randsonen, det imellom ... åpner og gjør eksperimenteringer mulig i skapende, pedagogiske, filosofiske og metodologiske utforskinger som korrespondanser. Som a-r-t-ografer beveger vi oss i og med ulike landskaper, geografisk og (ut)forskningsmessig. Vi er i bevegelse, i drift mellom og med noe. Vi har mange spørsmål og drives av nysgjerrighet for hva som kan oppstå når vi inviterer barnehagebarn og personalet til *noe* i form av tre tekstile invitasjoner på en strand. Invitasjoner til å undersøke, handle, utforske, leke, skape og samhandle i kollektiver som kan bidra til å etablere *naturkulturelle relasjoner* (Lodal, 2023) mellom mennesker, materialer, sted, vær, fenomener og atmosfære. Når vi inviterer til *noe*, så er det fordi vi ennå ikke vet hva *noe* kan bli. Kollektiv(er) som oppstår kan også tenkes som materiell-kollektiv praksis hvor mennesker deltar og samtidig blir til i materialiseringsprosesser og «... *hvor den materielle verden er medskaper av både mennesket og den menneskelige virkelighet*» (Klungland, 2021: 4).

Begrepet naturkulturelle relasjoner er utledet av Haraways (2003; 2016) tenkning rundt det sammensatte begrepet *natureculture* som er en sammensmelting av natur og kultur, og som anerkjenner det uadskillelige forholdet mellom dem i en økologisk forståelse av verden,

en verden som er både biofysisk og sosialt dannet (Malone & Ovenden, 2017). Når vi kobler til dette begrepet gjør vi det også med en forankring i formingsfagets² og håndverkstradisjonenes materialpraksiser bakover i historien som vitner om en sammenveving av natur og kultur i ulike praksiser tett forbundet med det å leve og skape i og med natur. Dette viser seg i historiske kunnskaper om materialer gjennom nyttiggjørelse og forvaltning av materialer i pakt med naturens prosesser.

Korrespondanse

Korrespondanse er ifølge Ingold et skifte fra interaksjon som «... *between-ness of beings and things to their in-between-ness*» (Ingold, 2021: 9). Ingold mener at det har vært for stort fokus på interaksjon mellom oss og tingene og at «... *we have failed to notice how both we and they go along together in the current of time*» (Ingold, 2021: 9). Korrespondanse for Ingold er mer enn utveksling, det er involvering og medlevelse i prosesser hvor alle involverte aktører er i bevegelse. Ingold viser til at korrespondanse er prosess, *open-ended* og dialogisk, og at det er gjennom dette dialogiske engasjementet at kunnskap kontinuerlig oppstår (Ingold, 2021: 11).

To correspond is to be ever-present at the cusp where thinking is on the point of settling into the shapes of thought. It is to catch ideas on the fly, in the ferment of their incipience, lest they be washed away with the current and forever lost.
(Ingold, 2021: 11).

Å korresponderer med noe og noen fordrer en årvåkenhet for det som ennå ikke er. Det som er i emning og som kan fornemmes som noe potensielt, som flyktige øyeblikksskapelser. I korrespondanse med materialer kan dette tenkes som en form for materiell intuisjon. For barnehagebarn «... *er dette intuitivt drevene prosesser hvor det ikke er et mål i seg selv å skape et produkt som kan defineres som et kunstnerisk eller kulturelt uttrykk, men hvor uttrykk heller oppstår som spor etter handlinger i materialer*» (Waterhouse, 2021: 331). Å korrespondere handler om engasjement og om å stille seg mottakelig for respons med en sympatisk innstilling «... *feel-into, feel-with and live-with*» (Spuybroek, 2016: 125). Sympatisk innstilling handler om en måte å møte verden på, og i vårt prosjekt handler det om hvordan vi stiller oss nysgjerrig, oppmerksom, interessert og anerkjennende til barns materielle uttrykk som spor vi kan gå i skapende korrespondanse med.

Ingolds forståelse av korrespondanse har likehetstrekk med Barads begrep *intraaksjon* (2007):

(Intra-aksjon)...signifies the mutual constitution of entangled agencies. That is, in contrast to the usual 'interaction,' which assumes that there are separate individual agencies that precede their interaction, the notion of intra-action recognizes that distinct agencies do not precede, but rather emerge through, their intraaction. (Barad, 2007: 33).

At vi ser likheter mellom korrespondanse og intraaksjon betyr ikke at vi forstår begrepene som det samme, men heller som tangerende, delvis overlappende, men også med nyanseforskjeller blant annet fordi Ingold og Barad nærmer seg dette ut fra ulike faglige disipliner, og med ulike epistemologiske og ontologiske forståelser.

Når vi velger korrespondanse som viktig omdreiningspunkt i vår undersøkelse handler det om at vi inviterer barn inn i et felles prosjekt med fysiske invitasjoner i form av tekstile arrangement på en strand. Invitasjoner til å utforske, samhandle og skape spor. Sporene av barns handlinger blir en form for svar/respons/resonans på våre invitasjoner og i det så skjer det en utveksling mellom oss. Videre er stedet og de stedlige materialene, været, lyset, skogen, lyden av måker, flo, fjære og bølgeskulp også med i denne korrespondansen som vever seg inn i hendelsene på ulikt vis. Flo, fjære og årstidsvariasjoner skaper stedet og virker på materialene, barna og oss. Noen av disse utvekslingene er synlige i de materielle sporene etter barns utforsking, andre har kanskje satt seg i barnekropper som berøringsminner, erfaringer og opplevelser, og som Ingold sier så handler dette om at «... *what people do with materials, as we have seen, is to follow them, weaving their own lines of becoming into the texture of material flows comprising the lifeworld*» (Ingold, 2011: 216). Spor av handling er spor av korrespondanse med materialer i verden og innvevinger i barnekropper usynlige for oss, men virksomme i barnet.

Response-ability

Vi kobler til Haraways begrep response-ability og setter det i relasjon til Ingolds korrespondansebegrep. Som vi gjør rede for overfor, fordrer korrespondanse at vi gjør oss mottakelig for respons. Hos Haraway kan response-ability forstås som «... *a praxis of care and response*» (Haraway, 2016: 105). Begrepene betyr ikke det samme, men berører det samme. Det handler om ansvar, men også om muligheten til handling og respons. Haraway kobler dette til menneskers måter å forholde seg til og i verden på, med det menneskelig og det mer-enn-menneskelige. «*Symbiogenesis is not a synonym for the good, but for becoming-with each other in response-ability*» (Haraway, 2016: 125). Response-ability handler om det som er og det som ennå ikke er, og om en vilje til å ta ansvar i relasjon til den og det andres respons. Det handler også om vilje til å handle og respondere med det uforutsette og det uplanlagte.

Resonans

Resonans er ikke det sammen som ekko eller svar. Ifølge sosiologen Hartmut Rosa (2024) kan resonans handle om en form for samhörighet og samklang. En gjenklang med verden i en dyp samforståelse. Rosa skisserer tre ulike resonansakser; horisontal, vertikal og diagonal. Den horisontale er f. eks mellom individet, familie og venner. Den vertikale aksene dreier seg om resonans som samklang mellom individer og tingene vi omgir oss med, arbeider med eller skaper. Den tredje aksene, den vertikale, er mellom individet og eksistensielle størrelser som natur, kunst og religion. Rosas resonansbegrep er slik vi forstår det delvis beslektet med Haraways begrep response-ability. Når vi bringer med oss resonansbegrepet videre i denne teksten er det fordi barnas materielle spor virker på oss på måter som kan tenkes som materiell resonans som kommer til uttrykk i våre skapende og undersøkende korrespondanser med sporene, noe vi kommer tilbake til senere i teksten.

Aesthetic-affective openness

Bennett skriver i boka *Vibrant matter* (2010) at hun har en visjon om å motvirke, eller oppløse «... *onto-theological binaries of life/matter, human/animal, will/determination, and organic/inorganic using arguments and other rhetorical means to induce in human bodies an aesthetic-affective openness to material vitality...*» (Bennet, 2010: x). *Aesthetic-affective openness* kan oversettes til estetisk-affektiv åpenhet på norsk. Men hva betyr det og hvordan blir det virksomt i vårt prosjekt?

Estetiske og sanselige relasjoner er avgjørende for økologisk følsomhet og omsorg (Bennett, 2001; Rousell & Williams, 2020) og Bennetts vitale materialisme åpner for å undersøke hva som skjer ut fra et estetisk perspektiv når barnekropper korresponderer med materialer, steder og ulike materialiteter. Og kan vi a-r-t-ografer gjennom skapende forskning også utvikle en estetisk-affektiv-åpenhet for omgivelsene og barnas materialspor? Med et materialitetsfokus i stedet for individfokus beveger vi oss bortefor et antroposentrisk barnesyn og en vestlig estetikkforståelse forankret i det skjønne, mot det kollektive, det hybride og det materielle. Ifølge Bennett (2010) er mennesker innlemmet i verdens materielle vitalitet og hun fremhever betydningen av sanselig persepsjon som estetisk-affektiv-åpenhet for å oppdage mer-enn-menneskelige krefter som sirkulerer i oss og rundt oss.

Vi forstår estetisk-affektiv-åpenhet som en kroppslig, sanselig, affektiv og emosjonell åpenhet for materiell vitalitet. En form for mottagelighet og vilje til korrespondanse med materialer ut fra hva materialer, og i denne sammenheng hva stedet og omgivelsene potensielt kan tilby. Det kobler vi til en form for sympatisk innstilling (Spuybroek, 2016) og engasjement med ting og materialer. «*Det estetiske kan forstås som det sanselige. Sanselige kropper er i kunnskap-ende korrespondanser* (Ingold, 2013) *med/i verden på måter som ikke kan fanges i verbalspråklige termer, men som kan komme til uttrykk i utenomspråklige ytinger i her-og-nå-øyeblikks-skapelser*» (Waterhouse, 2021a: 88). Det estetiske er knyttet til det sanselige, men også til det skapende. Materielle spor er sånn sett en form for ytring.

Gjennom skapende utforskning med materialer produseres kunnskaper om materialenes iboende egenskaper og kvaliteter i utveksling med den som former. Det kan dreie seg om skinkelerretets tekstur, vekt, farge, lukt og bevegelse i møte med vannets bølger. Materialers egenskaper og kvaliteter virker med i transformasjonsprosesser og materialenes gåter kan tydes gjennom handling. «*Den som handler med materialer korresponderer og konstruerer kunnskaper i-med-gjennom materialer som handlingsutløst kunnskap*» (Waterhouse, 2021a: 118). Sporene som oppstår, er avleiringer av korrespondanseprosesser mellom menneskelige og mer-enn-menneskelige aktører. Prosjektet (undersøkelsen) kan defineres som et naturkulturelt prosjekt som involverer ulike aktører, ulike agenser og ulike materielle vitaliteter i sympoetiske relasjoner.

Økokunst og økorelasjonelle påkoblinger

I denne sammenheng bruker vi betegnelsen *økokunst*, men denne kunstretningen har mange navn. *Land art, environmental art, grønn kunst, kunst i natur, stedsbasert kunst* osv. Det som kjennetegner kunstretningen, er at den er tett forbundet med steder i naturen og gjerne med stedsspesifikke materialer. Økokunst hadde sin fremvekst på 1960- og 1970-tallet og kunstnere var drevet av et engasjement for miljøproblematikk (Sørenstuen, 2011; Waterhouse, 2021b). En søken mot natur, naturopplevelse, håndverk og teknikker og en problematisering av menneskets plass i verden utforskes stadig i kunstneriske prosjekter (Waterhouse, 2021b).

Verkene er ofte temporære med stedsspesifikke materialer som går inn i naturens kretsløp når verkene «liv» er over.

Et stadig økende og tvingende fokus på miljøutfordringene vi står overfor, har gjort koblingen mellom kunst, miljø og økologisk bærekraft i pedagogisk kontekst stadig mer aktuell (Bentz, 2020; Fredriksen, 2023; Flowers et al, 2014; Illeris, 2023; Waterhouse, 2017). Posisjonert som a-r-t-ografer er vi opptatt av prosjektets pedagogiske koblinger knyttet til kunst og økologisk tenkning når vi inviterer barnehagebarn og personalet til korrespondanser i undersøkelsen.

For life on earth to carry on, and to flourish, we need to learn to attend to the world around us, and to respond with sensitivity and judgement. Corresponding with people and things – as we used to do in letter-writing – opens paths for lives to carry on, each in its own way but nevertheless with regard for others. (Ingold, 2021: 3).

Som Ingold viser til i sitatet over åpner det å være i korrespondanse med ting og mennesker i verden for en mulig økorelasjonell påkobling. Og når vi stiller oss *estetisk-affektiv-åpen* (Bennett, 2010) til å respondere på menneskelige og mer-enn-menneskelige agenser, enheter og krefter kan vi utvikle vår evne til å respondere med økt følsomhet og dømmekraft, og bidra til å gjøre livet på jorda mer levelig. Og vi vil hevde at gjennom økokunst og en økologisk verdibasert pedagogisk praksis så skapes det potensialer for økorelasjonelle påkoblinger, kunnskaper, holdninger og resonans.

Metodologiske koblinger

Metodologisk er prosjektet forankret i *a-r-t-ografi* (Irwin et al., 2008; Irwin, 2013; Irwin & LeBlanc, 2019). Opprinnelig skrives det *a/r/tography* og er et begrep som ikke kan oversettes til norsk uten å miste sin betydning. Vi velger imidlertid å skrive det med bindestrek for å tydeliggjøre det sammenvevde og bevegelelige i de tre perspektivene eller agensene – (a)rtist, (r)esearcher og (t)eacher – for å forklare at det er samtidige og samvirkende agenser i forskerposisjonen (Waterhouse, 2021a).

A-r-t-ografi er en praksisbasert metodologi som åpner for forskning gjennom kunstneriske metoder (Irwin & LeBlanc, 2019), og hvor vi som forskere går inn i åpne og skapende undersøkelser. Som a-r-t-ografer virker vi med *a*, *r* og *t* som performative agenser (Sandvik, 2015) gjennom levde prosesser med materialer i skapende og pedagogiske situasjoner. A-r-t-ografien gir oss muligheter til å forske gjennom kunsten (Østen, 2017). Metodologien har sine røtter i poststrukturell teori og har særlig knyttet seg til filosofiske konsepter som rhizome, assemblage og affekt, og forestillinger om det å bli til (Deleuze & Guattari, 1987). A-r-t-ografien har tydelige koblinger til prosessfilosofi og historiske røtter i hermeneutikk, fenomenologi (Lasczik et al., 2022) og aksjonsforskning (Irwin, 2004, 2013). Kunstfaglig forskning gjennom a-r-t-ografi kan bidra til å utvikle nyanserte forståelser av relasjonalteter (Ceder, 2016) mellom mennesker, materialer og steder i eksperimentelle og skapende prosesser.

Artikkelens datagrunnlag er produsert gjennom barnegruppas (og personalets) skapende og utforskende materialprosesser i møte med tre tekstile invitasjoner, foto, observasjon, dekonstruktive samtaler (Lenz Taguchi, 2004) og våre materielle korrespondanser i egne kunstneriske prosesser. Invitasjonene arrangeres på tre forskjellige dager sent på høsten.

Barnegruppa består av 12 barn i alderen 3 til 5 år. Når hver invitasjon er arrangert på stranda trekker vi oss bort fra stedet og lar barna og personale møte invitasjonene uten oss. Vi har på forhånd snakket med personalet om at barna og personalet kan gjøre hva de vil med materialene på stranda. Det hadde vært interessant for oss forskere å delta sammen med barna i utforskningen for å få innblikk i samtaler og handlinger, men siden vi i denne undersøkelsen har fokus på de materielle sporene etter handling har vi valgt å ikke observere mens utforskningen forgår. Vi er ikke opptatt av enkeltindivider, men hva gruppa som et kollektiv har skapt av spor i materialer og på stedet.

Vi observerer sporene visuelt, taktilt og gjennom kameralinsa og anvender fotograferingen som visuelle feltnotater (Pyyry, 2015). Ved å fotografere sporene rammer vi inn oppdagelser vi finner interessante for videre undersøkelser. Fotografiene er viktige data som vi kan returnere til igjen og igjen etter at vi har ryddet bort alle materielle spor på stranda. Fotografiene blir også et bindeledd til våre kroppslige opplevelser av stranda, materialene, været, temperaturen, måkeskrik og sjølukt. Når vi fotograferer er det skapende handlinger (Waterhouse, 2021a), og når vi returnerer til fotografiene kan de aktivere kroppslige minnedata hos oss. Fotografiene viser også til vårt blikks søken etter materielle og estetiske kvaliteter i sporene og i egne kunstneriske prosesser. Å fotografere blir slik sett også en form for pre-analyse styrt av umiddelbar intuisjon for det som kan bli interessant i det empiriske materialet.

Artikkelen skrives frem med tekst, fotografier og materielle uttrykk som i samspill med hverandre utgjør en multimodal forskertekst. Innen a-r-t-ografien utfyller tekst og kunst hverandre i undersøkelsen som «... a process of double imaging that includes the creation of art and words that are not separate or illustrative of each other but instead, are interconnected and woven through each other to create additional meanings» (Springgay et al., 2005: 899). Denne dobbeltheten ligger også i selve begreper a/r/tography (kunst og skrivning/tegning). A-r-t-ografens hybride forskertekster kan fremstå eksperimentelle og poetiske (Waterhouse, 2021a). Det gis rom for det utforskende noe som utfordrer tradisjonelle måter å skrive artikler og forskertekster på.

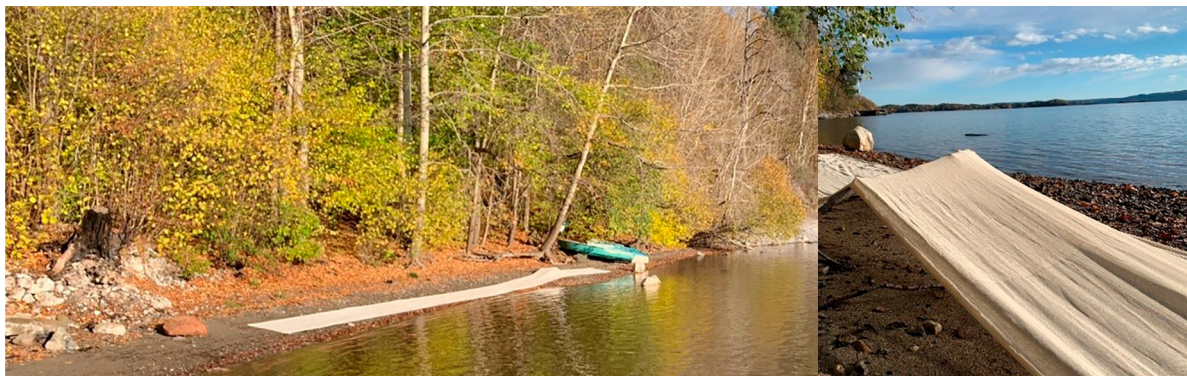
Vi gjør også det vi definerer som materielle korrespondanser som skapende ettertanker i de samme materialene som barna har utforsket. Materialer som har i seg spor, synlige og usynlige av handling fra barnekropper, saltvann, sand og vind. Vi samler også stedlige materialer som pinner, skjell, sand og stein. I handling med spor, materialer, foto og egne kroppslige observasjoner gjør vi en form for skapende analyse gjennom egne praktiske undersøkelser. I den videre teksten presenteres de tre tekstile invitasjonene og de materielle sporene etter barnas lek og utforsking.

Tre materielle invitasjoner i strandsonen

Stedet for undersøkelsen er en strand som ligger som en smal stripe i randsonen mellom vann og krattskog ved Oslofjorden. Her er barn, materialer, personalet og a-r-t-ografene situert (Haraway, 1988) blant trær, steiner, sand, bølgeskvulp, høstsol, sjøluft, røtter og måkeskrik. Videre følger visuell og tekstlig beskrivelse av invitasjonene med påfølgende analyse i form av foto og beskrivelser av spor oppstått gjennom barnas og personalets lek og utforsking med materialer i strandsonen.

Invitasjon 1

20 meter skinkelerret ligger på stranda. Stoffet følger landskapets linjer, men brytes av en gren som stikker opp av sanda. Kanskje er det en del av en rot? Strandlinjer, vannlinjer, horisontlinjer, stammelinjer, stofflinjer og bølgelinjer. Randsonen mellom vann og skog er farget lys beige av skinkelerretet og definerer et område på stranden. Et sted på stedet for intraaksjon og utforsking. Hvilke spor står igjen når barna har forlatt stedet?

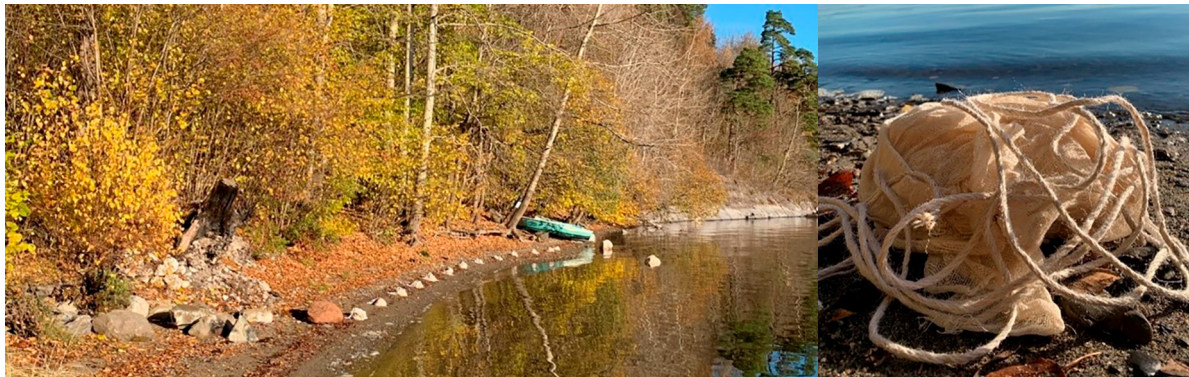
Sporene

Stoffet er flyttet fra stranda og henger ned fra et tre. I møte med vannet har stoffets overflate endret seg fra glatt til rillete. Det har også oppstått en oppfrysning av den klipte kanten på stoffet. Skinkellerretet ser nærmest plissert ut der det trekker seg sammen etter å ha vært i vannet. Det er ikke bare barnas forflytning av stoffet som skaper dette, men også omgivelsenes virkning og vi kan se dette som et spor av intraaktiv handling mellom mennesker og det mer-enn-menneskelige i situasjonen. Vi kan ikke vite hva barna har oppdaget, men vi antar at de også har observert at stoffet endrer tekstur i møte med vann og at kantene blir rufsete gjennom lek, og sånn sett avdekkes noen av skinkellerretets materialgater. Gjennom handling skjer det en forandring av materialet i korrespondanse med sjøvann og kroppens bevegelse. Å flytte 20 meter vått skinkellerret krever også samarbeid, og når tekstilet har flyttet seg opp i ett tre, vitner sporene om at voksne og barn virker sammen i utforskingen og inngår i en samarbeidende korrespondanse.

Invitasjon 2

Det 20 meter lange skinkelerret er delt opp og blitt til 12 bylter sammen med tau og garn i hvitnyanser og sort. Arrangert på stranda ligger de som perler på en snor. Når stoffet er delt opp i mindre stykker kan det invitere til en annen form for utforskning. Vannet har erobret deler av stranda slik at strandsonen har blitt smalere enn den var forrige gang de var her.

Sporene

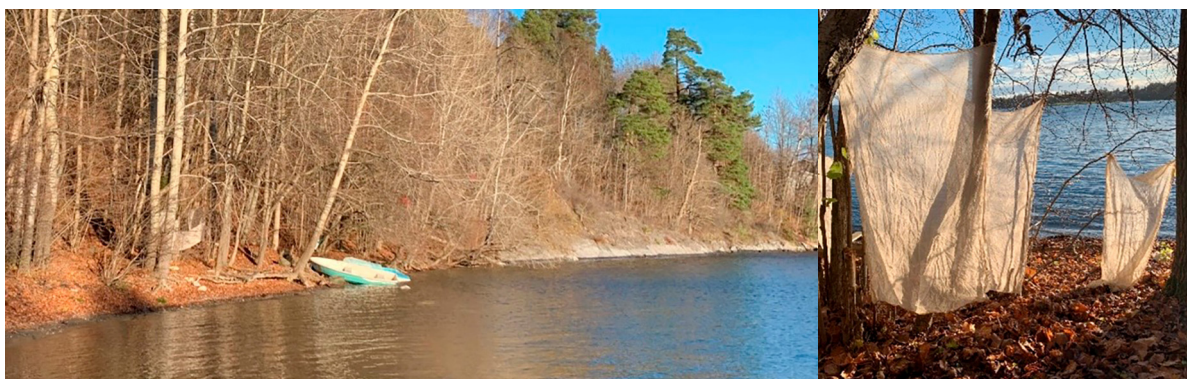

Sporene vi oppdager er kryss, knuter, bylter, skum og rynker. Skummet oppstår i intraaktiv handling mellom barn, bølger, sand og skinkelerret. Liggende i randsonen mellom strand og vann skyller bølger over stoffet og skummet legger seg sammen med sandkorn i skinkelerretets riller. Tau og garn er knyttet fast i stoffbiter som ligger våte og krøllete i sanden. Har noen fisket med stoffet? Kastet det ut i vannet og dratt det på land igjen ved hjelp av tauet om er festete til stoffbitene? Vi kan spekulere i mulige handlinger med de sporene vi ser og fester

oss særlig ved knuten og bylten som spor. De finner vi flere av på stranda. Vi vet ikke om det er barn eller voksne som har laget knutene, men vi kan anta at samarbeidet om knytningen produserer knutekunnskaper i kollektivet. Knutene er også koblinger av ulike materialer og gir andre handlingsmuligheter med materialene da de forlenges og kan kastes ut i vannet og dras på land. At alt er vått vitner om at alle tekstiler har vært i vannet. Krysset er et interessant formelement som også gjenkjennes i barnetegninger noe Rhoda Kellogg kom frem til i sin forskning på 1960-tallet (Gullberg, 1996).

Invitasjon 3

Skinkellerret og tau henges opp mellom trærne. Vannet har erobret hele stranda og et nytt utforsningsrom oppstår i krattskogen. Å henge tekstiler opp mellom trærne er et gjensvar til spor fra den første invitasjon. Slik blir dette også en korrespondanse med egne spor skapt av barnegruppa.

Sporene

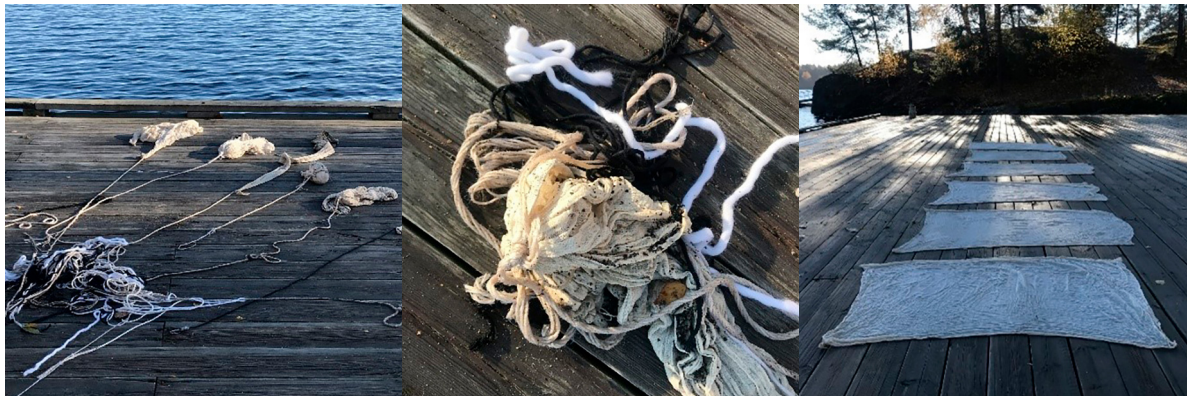

Flere knuter, veving med greiner og stoff som henger mellom trær og lar lyset sive gjennom skinkelerretet. Skyggespill og et dansende lønneblad som henger i en oppfrynset ulltråd. Vi finner koblinger mellom tekstilmaterialer og stedlige materialer. Det skapes rom i rommet og en materialisering av lunhet oppstår mellom blafrende skinkelerretsstykker i krattskogen. Tråder og stoff korresponderer med vinden, danser med sollyset og lager skygebilder. Når vi opplever stedet og sporene på en sanselig måte, hvor skinkelerretets letthet gjør at det beveger seg med vinden og stoffets løse veving gjør stoffet transparent, kan vi ut fra våre kroppslige erfaringer anta at barna også har sanset dette. Veving mellom greiner, knuter og surringer viser spor av handlinger spredt rundt i uterommet. Når barn har tilgang til mange tekstiler og materialer spres sporene etter handling utover større arealer, og vi kan anta at utforskningen skjer i små grupper eller av enkeltbarn i relasjon til området. Dette skiller seg fra den første invitasjonen hvor 20 meter skinkelerret lå som en lang linje bortover stranda.

Ryddesamtaler, bryggesamtaler, sporoppdagelser og analyser

Etter hver invitasjon rydder vi stranda for spor samtidig som vi samtaler oss imellom og tenker høyt rundt det vi observerer. Samtalene kretser rundt forskningsspørsmålets første del: *Hva oppstår av materielle spor i barns handlinger med tekstiler på en strand.* Disse ryddesamtalene preges av høyttenkning og begynnende analyser og drøfting av hva sporene etter barns handlinger kan fortelle oss. Materialene, som er våte av sjøvann, legges utover på brygga til tork. Vi knytter samtidig opp knuter og renser garn og tekstiler for sand og løv. Samtalene bærer preg av det vi vil definere som dekonstruerende samtaler (Lenz Taguchi, 2004). Hvilke gåter stilles i barnas materielle spor? Hvilke handlinger kan vi tyde

ut fra sporene? Hva slags kunnskaper kan vi se antydning av? Hvilke spor har oppstått i intraaksjoner med omgivelsene? Hva blir vi oppmerksomme på av interessante materielle spor vi kan forfølge? Gjennom samtalene kobler vi våre oppdagelser til begreper og teorier.

Å være på stedet hvor handlingene har utspilt seg, bringer trolig andre tanker og oppdagelser inn i samtalen, enn om vi satt på et møterom eller kontor på universitetet. Høstsola, fargene, sand, måkeskrik og bølgeskvulpet bringer oss tett på omgivelsene som også var barnas omgivelser under deres utforskning av invitasjonen. Vi tenker at bryggesamtalene også blir en korrespondanse med stedet, naturen og kreftene.

De dekonstruktive samtalene fungerer som analyse og sortering av data hvor vi rammer inn noen grupper av materielle spor som står igjen etter barns handlinger med materialer og stedet, været og mer-enn-menneskelige agenser som virker med i utforskningen. Samtalene foregår som randsonekorrespondanser mellom kropper, handling, natur, kultur, kunst, forskning, pedagogikk og filosofi.

Gjennom samtalene og i analysen av fotografiene har vi oppdaget tolv ulike typer spor i datamaterialet. Vi har utkrystallisert spor hvor noen er direkte spor av handling i materialet slik som knute, kobling, veving og bylt. Det er også spor som kan ha oppstått mer tilfeldig slik som rynking, fargesmitte, oppfrysning og plisse. Videre er det spor som har oppstått som et resultat av naturkrefters og elementers innvirkning på materialene slik som fargesmitte, skum og lys/skygge. Alle sporene er resultater av ulike naturkulturelle relasjoner som har oppstått i intraaksjon med de tekstile invitasjonene. Sporene vitner om samarbeid og forflytninger av materialer rundt på stedet både på stranda, i krattskogen, med vinden og i sjøen.

Rynking

Oppfrysning

Bylt

Knute

Plisse

Kobling

Fargesmitte

Skum

Lys/skygge

Vev

Kryss

Henge

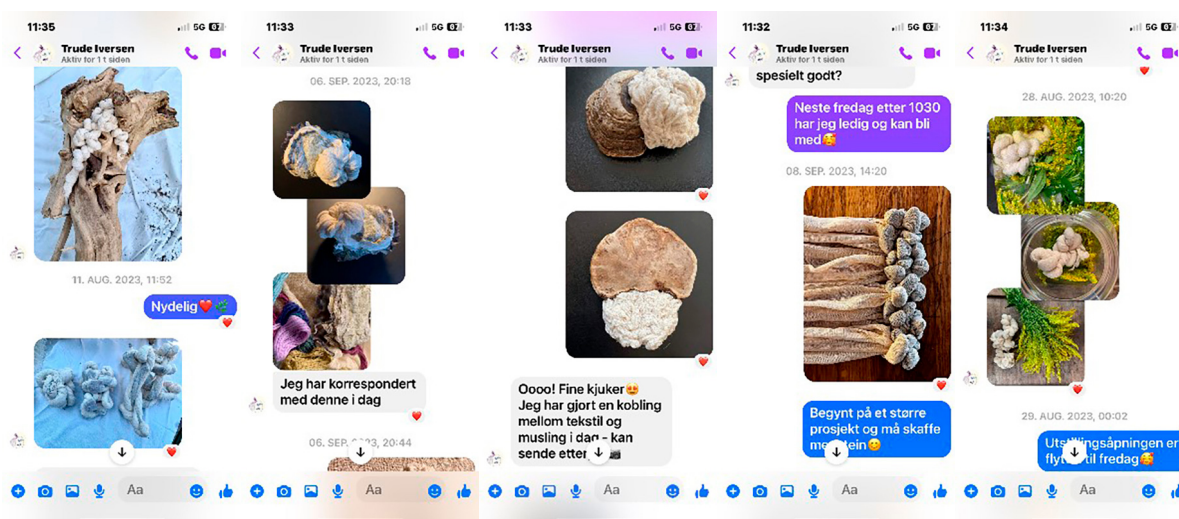
Sporene er mangfoldige og vitner om ulike former for utforskning som involverer tekstiler, kropper, sanser, handlinger, stedlige materialer, trær, vann, vind og samarbeid. Bennetts tenkning rundt *estetisk-affektiv-åpenhet* (2010) blir virksom i møte med sporene og barns måter å *gjøre* verden på som *making-with* (Haraway, 2016). Å utforske og skape med materialer ute i naturen bidrar trolig til dannelse av naturkulturelle relasjoner og barn kan oppleve resonans med sine omgivelser gjennom skapende handlinger. De kan kjenne en gjenklang som resonans med naturen, stedet og materialene. En slik resonans er ifølge Rosa (2024) med på å skape gode og meningsfulle liv. Å uttrykke seg i kunstnerisk form handler slik vi ser det også om å få sette materielle spor etter seg i samskaping, *sympoiesis* (Haraway, 2016) med hverandre, stedet og omgivelsene. Det handler om å gjøre seg synlig.

Som kroppslig observerende a-r-t-ografer, ikke av handlinger, men av sted, fenomener og de materielle sporene tar vi inn noe av atmosfæren som har omsluttet barn og personalet i deres utforskinger i randsonen mellom skog og hav. Og som a-r-t-ografer beveger vi oss i samme geografiske randsoner, men også i randsonen som kobler forskning og kunst. For å undersøke andre del av forskningsspørsmålet hvor vi spør: *Hva produserer vi gjennom materielle og skapende korrespondanser med sporene?* gjør vi en form for kunstnerisk analyse av sporene som materielle korrespondanser.

Materielle korrespondanser med barnas spor

Sporene etter barnas materielle utforskninger, korresponderer med oss og vi ledes inn i videre prosesser hvor vi utforsker materialene, sporene, stedet og det vi oppdager på stedet. Våre utforskninger beveger seg i randsonen av forskning, utforskning og kunstnerisk utviklingsarbeid, der grensen noen ganger oppheves og det blir uklart om det egentlig finnes grenser. De skapende prosessene er korrespondanser og vi utveksler opplevelser, inntrykk, tanker, ideer, følelser og kunnskaper mens vi samskaper og vever oss inn i kollektivet (i utstrakt tid) med barnehagebarn, skinkelerret, kjuker, saltvann, stein, sand, skjell, røtter, pinner, kropper og teorier til varmen og lyset fra sola tre høstdager i strandsonen. Disse prosessene strekker seg over lang tid og vi arbeider hver for oss, men også sammen på stranda.

For å holde «fast» i hverandre og prosjektet korresponderer vi på Messenger gjennom å sende bilder, tekster, litteraturforslag, spørsmål og oppdagelser til hverandre gjennom prosjektperioden. Meldingstråden (chatten) blir en logg fra samarbeidet som viser hvordan vi hele tiden er i korrespondanse om og med prosjektet. Denne utvekslingen blir til en drivkraft og henvendelser som kaller på respons. Meldingene forplikter oss til å respondere og tenke sammen og ansvarliggjør oss. I denne strømmen av henvendelser og responser ligger det implisitt et etisk ansvar overfor den andre, for prosjektet, barna, materialene og stedet som er innvevet i vår forskning som etisk response-ability.

Våre materielle korrespondanser blir til skapende analyser av det empiriske materialet (sporene) som finner sin form i kunstneriske uttrykk og vi lager en utstilling for å formidle arbeidet og inviterer andre inn i prosessen til videre korrespondanser om og med vår undersøkelse. Vi velger å omtale utstillingen som en prosessutstilling, men ser det også som

en metode for å sammenstille våre data, oppdagelser og sporbearbeidinger. Utstillingen blir en konsentrasjon av bearbeidet data fra undersøkelsen som gir oss et overblikk, et nytt perspektiv på datamaterialet og det undersøkelsen har produsert av oppdagelser, nye skapelser og opplevelser.

Videre følger en bildeserie som viser noen av arbeidene fra utstillingen. Det gir et innblikk i materialkorrespondanser og hvordan vi har koblet oss på spor som *knute*, *kobling*, *bylt*, *rynking*, *fargesmitte* og *plisse* fra barnas utforskning med de tekstile invitasjonene i strandsonen. Vi har også koblet tekstiler med stedlige materialer og korresponderer med disse gjennom form, farge og tekstur. Utstillingen kan også tenkes som en bevegelse i randsonen mellom tradisjoner fra galleri og museumsverdenen som møter naturhistoriske samlinger, pedagogisk dokumentasjon og undervisningsmaterialer, og barns tingsamlinger.

Haptic engagement is close range and hands on. It is the engagement of a mindful body at work with materials and with the land, 'sewing itself in' to the textures of the world along the pathways of sensory involvement
(Ingold, 2011: 133).

En drøftende oppsummering

Innledningsvis i artikkelen stiller vi spørsmålet: *Hva oppstår av materielle spor i barns handlinger med tekstiler på en strand, og hva produserer vi gjennom materielle og skapende korrespondanser med sporene?*

Som a-r-t-ografer erfarer vi at det å undersøke gjennom å korrespondere med barns materielle spor er en inngang til å forstå barns måter å *gjøre* verden på. Når barn utforsker, undersøker og leker med de tekstile invitasjonene, stedet, stedlige materialer og fenomener så kobler vi det til Haraways (2016) begrep *worlding, making-with* og *sympoiesis* og Bennetts (2010) begrep *aesthetic-affective openness*. Det handler om barns måter å være i verden og gjøre verden på igjen og igjen ... gjennom skapende handlinger. Når vi retter forskerblikket (og kroppen) mot materialer og materielle spor etter barns handlinger forskyver vi også forskerblikket bort fra et antroposentrisk syn på barn (mennesket i sentrum) til en forståelse av barn som korresponderende og forbundet i mer jevnbyrdige relasjoner med andre menneskelige og mer-enn-menneskelige subjekter. Sånn sett kan denne undersøkelsen bidra til å posisjonere barn relasjonelt forbundet i det vi har kalt et *utstrakt kollektiv med mer enn menneskelige aktører*. En utvidet forståelse av barns relasjonelle forbindelser utover det menneskelige bidrar til å se barn i økorelasjonelle sammenhenger bortenfor et menneskesentret og individfokusert perspektiv.

I observasjon av spor er vi ikke opptatt av enkeltindividet, men ser handlinger som kollektive gjøringer og økorelasjonelle prosesser. I korrespondanse med barns materielle spor kobler vi oss på med våre kunstneriske prosesser, utveksler og produserer opplevelser, inntrykk, tanker, følelser og kunnskaper mens vi samskaper og vever oss inn i kollektivet med barnehagebarn, materialer, steder og fenomener i det som kan forstås som et utstrakt kollektiv. Vi er sammen, men ikke alltid samtidig i en prosess som strekker seg over tid. Vi veves sammen i relasjonelle (Ceder, 2016) forbindelser materielt og immaterielt gjennom invitasjoner, handlinger, responser, spor ... nye invitasjoner, handlinger, responser, spor osv., i en materiell-kollektiv praksis (Klungland, 2021) over tid.

Gjennom materielle utforskinger av barnas spor skapes også en anerkjennelse av barns kunstneriske ytringer som materiell resonans i våre kunstneriske prosesser. Vi er ikke bare inspirert av barnas uttrykk, men vi korresponderer med uttrykkene gjennom våre egne prosesser. Denne korrespondansen bidrar til en utflating av hierarkiet barn – voksen. Når vi korresponderer med barnas materielle spor posisjoneres vi barnas ytringer som verdifulle i kunstneriske prosesser noe som også bidrar til å belyse verdien av lekende utforskning av materialer. Å møte barnas spor på denne måten handler om resonans, en form for materiell gjenklang som setter i gang nye tanker og aksjoner i og med materialene. Resonans er ifølge (Rosa, 2024) transformerende, og vi blir transformert i møte med barnas spor i materielle gjøringer.

Vi definerer vårt økokunstprosjekt som *science art worldings* og gjennom det kan vi kultivere det Haraway (2016) omtaler som «...*robust response-ability for powerful and threatened places and beings*» (Haraway, 2016: 71.). Relasjonell økokunst har pedagogiske potensialer til å skape en økt følsomhet for natur og økologiske prosesser gjennom det skapende og samskapende som skjer i barns utforskning med materialer på stranda. Gjennom slike prosesser kommer barn (og vi) tett på natur og det kan dannes forbindelser som gir barn opplevelse av å være innvevet i større økologiske relasjoner, tilhørighet, response-ability (Haraway, 2003; 2016) og opplevd resonans (Rosa, 2024).

Økokunstneren Andy Goldsworthy fremhever det relasjonelle som oppstår i kunstneriske prosesser ute med steder og stedlige materialer og viser til at «... *when I work with a leaf, rock, stick, it is not just that material in itself, it is an opening into the process of life within and around it*» (Friedman & Goldsworthy, 1990: 60). Dette handler om relasjonelle koblinger til verden gjennom skapende handlinger med materialer som gir gjenklang forstått som resonans. Gjennom *science art worldings* (Haraway, 2016) etableres det muligheter for å skape andre fortellinger og relasjoner mellom mennesker, materialer, steder og fenomener. Haraway påpeker at «... *the history of land is living; and that history is composed out of polyform relating of people, animals, soil, water and rocks*» (Haraway, 2003: 23).

Gjennom denne undersøkelsen har vi rettet søkelyset mot barns tredimensjonale uttrykk som materielle spor, kollektive samskapingsprosesser og økorelasjonelle koblinger. Undersøkelsen bidrar til utvikling av kunstfaglige forskningsformer knyttet til barnehageforskning med vekt på skapende forskning gjennom a-r-t-ografi og en multimodal forskningstekst. Å forske med barns materielle ytringer har skapt resonans hos oss og gjennom de tekstile invitasjoner vikles vi med i barnas materielle fortellinger om og med verden ...

Utforskning av skinkellerret, spenn, tvinn, stein og rot i naturkulturelle relasjoner i strandsonen. Inspirert av barnas knuter og synlige rotstrukturer i randsonen hvor havet vasker frem rotsystemer som griper stein og jord og sand.

Noter

1. ostelerret
2. Formingsfaget i Norge omhandler sløyd, tegning og bilde i relasjon til kunst, kultur og kreativitet.

Referanser

- Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press.
- Barone, T. & Eisner, E. (2012). *Arts based research*. SAGE Publications, Inc., <https://www.doi.org/10.4135/9781452230627>
- Bennett, J. (2001). *The Enchantment of Modern Life: Attachments, Crossings, and Ethics*. Oxford: Princeton University Press.
- Bennett, J. (2010). *Vibrant Matter. A political ecology of things*. Duke University Press.
- Bentz, J. (2020.) Learning about climate change in, with and through art. *Climatic Change* 162, 1595-1612 (2020). <https://doi.org/10.1007/s10584-020-02804-4>
- Carlsen, K. (2015). *Forming i barnehagen i lys av Reggio Emilias atelierkultur* [Doktorgradsavhandling/Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten].
- Ceder, S. (2016). *Cutting Through Water: Towards a Posthuman Theory of Educational Relationality*. [Doktorgradsavhandling/Lund Universtet]
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1987 [1968]). *A Thousand Plateaus*. London: Athlone Press.
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1994 [1991]). *What is philosophy?* Columbia University Press.
- Flowers, A. A., Carroll, J. P., Green, G. T., & Larson, L. R. (2014). Using art to assess environmental education outcomes. *Environmental Education Research*, 21(6), 846-864. <https://doi.org/10.1080/13504622.2014.959473>
- Forente nasjoner. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente nasjoner 20. november 1989; Ratifisert av Norge 8. januar 1991* (Rev. oms. mars 2003 med tilleggsprotokoller). Barne- og familiedepartementet. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Friedman, T. & Goldsworthy, A. (1990). *Hand to earth. Andy Goldsworthy sculpture 1976-1990*. Harry N. Abrams.
- Fredriksen, B. C. (2011a). *Negotiating Grasp: Embodied Experience with Three dimensional Materials and the Negotiation of Meaning in Early Childhood Education*. (Doktorgradsavhandling, Nr 50). Oslo: Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
- Gullberg, V. H. (1996). *Barns bildeskaping : utvikling og forutsetninger* (2. utg.). Høgskolen Stord/Haugesund.
- Haraway, D. (2003). *The Companion Species Manifesto: Dogs, People and Significant Otherness*. Prickly Paradigm Press.
- Haraway, D. (2016). *Staying with the Trouble. Making Kind in the Chthuleucene*. Duke University Press.
- Illeris, H., Knudsen, K. N. og Skregelid, L. (2022.) A/r/tografi som tilgang til utvikling af en sanselig bæredygtighetsdidaktik i kunstfagene. *Nordic Journal of Art & Research*.
- Ingold, T. (2011). *Being alive: essays on movement, knowledge and description*. Routledge. <http://dx.doi.org/10.1093/cje/bep042>

- Ingold, T. (2013). *Making: Anthropology, archaeology, art and architecture*. London: Routledge.
- Ingold, T. (2021). *Correspondences*. Polity Press.
- Irwin, R. L. (2013). Becoming A/r/tography. *Studies in Art Education*, 54:3, 198-215, <https://doi.org/10.1080/00393541.2013.11518894>
- Irwin, R. L. (2004). A/r/tography: A metonymic métissage. I Rita L. Irwin & Alex de Cosson (Red.). *A/r/tography: Rendering self through arts-based living inquiry* (inquiry, 27-40). Vancouver, BC: Pacific Educational Press. Reprinted with permission of authors.
- Irwin, R., Beer, R., Springgay, S., Grauer, K., Xiong, G. & Bickel, B. (2008). The Rhizomatic Relations of A/r/tography. In *Being with A/r/tography*. Leiden, The Netherlands: Brill Sense. https://doi.org/10.1163/9789087903268_017
- Irwin, R. L. & LeBlanc, N. (2019). *A/r/tography*. Oxford Research Encyclopedias.
- Irwin, R. & Springgay, S. (2008). A/r/tography as practice-based research. I Springgay, Irwin, Leggo & Gouzouasis (Eds.) *Being with A/r/tography*. SensePublishers.
- Johansson, L. (2019). *Blivandets pedagogik. Utbildning för en annan tid*. Studentlitteratur AB.
- Klungland, M. (2021). *Materiell-kollektiv praksis. En tilnærming til fagdidaktikk for kunst og håndverk utviklet i veveprosjektet : Veve i åpne dører*. University of Agder. <https://hdl.handle.net/11250/2756839>
- Lasczik, A., Hotko, K., Cutter-Mackenzie-Knowles, A., & McGahey, T. (2022). Propositional A/r/tography: An Analytical Protocol. *Qualitative Inquiry*, 28(10), 1062-1076. <https://doi.org/10.1177/10778004221093418>
- Lodalen, W.M.W. (2023). «Å høre til i denne verden». *Hvordan kan vi tenke rundt de yngste barnehagebarnas naturkulturelle relasjoner, sett i lys av Økosofien?* Masteroppgave, Høgskolen i Østfold. <https://hdl.handle.net/11250/3085547>
- Lenz Taguchi, H. (2004). *In på bara benet*. Stockholm: HLS Förlag.
- Malone, N. & Ovenden, K. (2017). Natureculture i *The International Encyclopedia of Primatology*. Edited by Agustín Fuentes. © 2017 John Wiley & Sons, Inc. Published 2017 by John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9781119179313.wbprim0135>
- Pickering, A. (2017). The ontological turn: Taking different worlds seriously. *Social Analysis*, 61(2), 134-150. <https://doi.org/10.3167/sa.2017.610209>
- Pyry, N. (2015). 'Sensing with' photography and 'thinking with' photographs in research into teenage girls' hanging out. *Children's Geographies* 13:149-163.
- Rousell, D., & Williams, D. (2020). »Ecological Aesthetics: New Spaces, Directions, and Potentials«. In *Research Handbook on Childhood Nature: Assemblages of Childhood and Nature Research*, (edt) Cutter-MacKenzie-Knowles, A., Malone, K. & Barratt Hacking, E., 1603-1618. Cham: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-67286-1>
- Sandvik, N. (2015). Posthumanistiske perspektiver. Bidrag til barnehageforskningen. I A.M. Otterstad & A. B. Reinertsen (Red.), *Metodefestival og øyeblikksrealisme – eksperimenterende kvalitative forskningspassasjer* (passasjer, 45-62). Fagbokforlaget.
- Springgay, S., Irwin, R. & Wilson Kind, S. (2005). 'A/r/tography as Living Inquiry Through Art and Text,' *Qualitative Inquiry*. Vol. 11, No. 6, 897-912
- Spuybroek, L. (2016). *The sympathy of things. Ruskin and the Ecology of design*. 2nd. Edition. Bloomsbury Academic.

- Stagoll, C. (2010). Concepts. i A. Parr (Red.), *The Deleuze Dictionary, Revised edition*, (edition, 53-54). Edinburg University Press.
- Sørenstuen, J.-E. (2011). *Levende spor. Å oppdage naturen gjennom kunst, og kunsten gjennom natur*. Fagbokforlaget.
- Trageton, A. (1997). *Leik med materiale : konstruksjonsleik 1-7 år*. Fagbokforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for Barnehagens oppgaver og innhold*. Kunnskapsdepartementet.
- Waterhouse, A. H. L. (2017). *Med kunst i barnehagen*. Fagbokforlaget.
- Waterhouse, A.H.L. (2021a). *Materialpoetiske øyeblikk. En a-r-t-ografisk studie av små barns eksperimentelle materialprosesser i barnehagen*. [Doktorgradsavhandling. Universitetet i Sørøst-Norge] <https://hdl.handle.net/11250/2758549>
- Waterhouse, A.H.L. (2021b). *I materialenes verden*. Fagbokforlaget.
- Østern, T. P. (2017). Å forske med kunsten som metodologisk praksis med aesthesis som mandat. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 1, 7-27.
<https://doi.org/10.23865/jased.v1.982>

Takk til Morteza Amari for lån av foto fra utstillingen ved Foajegalleriet, Universitetet i Sørøst-Norge. Artikkelenes øvrige foto tilhører forfatterne.

Biografier

Ann-Hege Lorvik Waterhouse er professor i forming, kunst og håndverk ved Universitetet i Sørøst-Norge og professor II ved Høgskulen på Vestlandet. Waterhouse har doktorgrad i kulturstudier, og har undervist og forsket i lærerutdanningskontekster i mer enn 25 år. Hun har publisert en rekke artikler nasjonalt og internasjonalt, bidratt i flere vitenskapelige antologier og skrevet flere bøker. Waterhouse har et bredt spekter av forskningsinteresser og er særlig opptatt av kunstfaglig forskning, materialer og materialitet i skapende prosesser, kunstnerisk utviklingsarbeid og barn og unges skapende prosesser.

Trude Iversen har permisjon fra sin stilling som universitetslektor i formgivning, kunst og håndverk ved Universitetet i Sørøst-Norge og er per nå ansatt som doktorgradsstipendiat i forming ved Universitetet i Stavanger. I doktorgradsprosjektet undersøker hun skapende og utforskende prosesser med formingsmaterialer i naturkontekst knyttet til økologisk bærekraft i barnehage. Iversen har pedagogisk erfaring fra barnehage og undervisnings erfaring fra grunnskole, ungdomsskole og høgskole/universitet. Iversen er opptatt av egen, studenters og barns eksplorerende og utforskende prosesser med materialer og det som oppstår i disse prosessene. Hun er også opptatt av kunstnerisk utviklingsarbeid og teorier som kobler det skapende med økologi, kunst og kultur.